Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1
Ophav:
Ressourcetype:
Ressourcetype:
Oprindelsesdato: 1996

Emne: Partiprogram
Partiprogrammer
Program
Opstilling: DA-småtryk. Politik 4°
Relateret:
Relateret:
Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 3
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 4
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 5
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 6
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 7
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 8
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 9
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 10
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 11
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 12
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 13
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 14
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 15
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 16
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 17
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 18
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 19
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 20
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 21
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 22
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 23
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 24
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 25
EU-demokratiet til eftersyn : Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU : Hæfte 1 26

Åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU
Hæfte 1
EU-demokratiet
til
eftersyn
Udgivet af Græsrodspartiet Solidarisk Alternativ

Dette er hæfte 1 af en åben hvidbog om demokrati i Danmark og EU.
Udgivet af Græsrodspartiet Solidarisk Alternativ, Mariendalsvej 25 C1,
2000 Frederiksberg, tlf. 38 88 44 88.
Ansv. Red.: Niels I. Meyer.
Layout: Henrik Neergaard. Tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00.
Udgivet med støtte fra Nævnet vedr. EU-oplysning.

Græsrodspartiet Solidarisk Alternativ (SOL)

Nogle mener, at der er partier nok i dansk politik. Nu er det jo ikke bare antallet, der tæller, men nok så meget den politik, partierne står for. Her er der opstået et markant hul i den politiske sammenhæng. Hullet blev skabt da alle partier i det daværende folketing - med undtagelse af Fremskridtspartiet - gik med til at forskrive Danmark til Maastricht-traktaten.

Har det noget med dansk indenrigspolitik at gøre? Ja, det har det i allerhøjeste grad, hvis man mener, at Danmark ikke skal nedlægges som selvstændig nation. Hvis man mener, at vi danskere selv skal prioritere vores samfundsudvikling og sikre at vores folkestyre ikke erstattes af pengestyre og lobbyisme i Bruxelles. Det er svært nok uden Maastricht, men det er umuligt med.

Alle Folketingets "gamle" partier fra SF til Venstre er gået ind for Maastricht. De har accepteret, at kommercielle interesser og utøjlede markedskræfter skal dominere udviklingen på bekostning af sociale og miljømæssige hensyn. Det kan ikke være skjult for nogen, at målet med den stedse stærkere integration er Europas Forenede Stater. Den udvikling lader sig kun standse af et nej som danskernes den 2. juni '92.

De danske unionsmodstandere må føre kampen på alle niveauer: kommunalt, amtsligt, i Folketinget og i EU-Parlamentet. I solidaritet med svage og undertrykte befolkningsgrupper i Danmark og internationalt. I solidaritet med arbejdsløse og flygtninge. Solidaritet er den afgørende mangelvare i det politiske liv - og specielt i Maastricht-modellen. Det er utroværdigt, når partier støtter Maastricht og samtidig siger, at de vil reducere arbejdsløsheden og beskytte miljøet. Der er behov for et troværdigt alternativ i dansk politik.

Græsrodspartiet Solidarisk Alternativ (SOL) vil føre en sammenhængende politik, som omfatter både indhold og arbejdsform. Ingen kan repræsentere SOL på en officiel post i mere end 8 år. Politik skal ikke være en levevej, men et borgerligt ombud.

Hvis du vil vide mere om Solidarisk Alternativ, er du velkommen til at skrive eller ringe til os på ovenstående adresse eller på tlf. 31 38 64 88 (tirsdag 16.30-18.30, torsdag 14-17 og fredag 10-14).

Forord

Der tales ofte om "det demokratiske underskud" i EU. Det er karakteristisk, at der bruges et udtryk fra den økonomisk, kommercielle verden. EU handler nemlig generelt mere om penge end om demokrati. Netop af den grund er der behov for at se nærmere på demokratiets vilkår i EU, og specielt at vurdere hvordan de danske demokratiske traditioner kan overleve i den sammenhæng.

Denne pjece om demokratiet i Danmark og EU har fået økonomisk støtte fra Nævnet vedrørende EU-oplysning.

Demokrati har for de fleste en positiv klang, og det er et taknemmeligt begreb for den, der vil bruge det til sit eget politiske formål. Derfor rummer pjecen da også en systematisk gennemgang af det indhold, man fra forskellig side har lagt ind i demokratibegrebet.

På denne baggrundanalyseres perspektiverne for udviklingen af det danske folkestyre i relation til de politiske tendenser i EU. Specielt vurderes faren for, at folkestyret bliver overtaget af pengestyre og lobbyisme. Lige i øjeblikket tegner fremtiden for den danske form for folkestyre sig ike særlig lys.

Pjecens forfattere mener dog, at det er for tidligt at opgive kampen for det danske folkestyre. Derfor gives der en række bud på folkelige aktiviteter, der kan vende udviklingen i en mere gunstig retning set fra folkestyrets synspunkt. Det er forfatternes håb, at pjecen kan inspirere til en indsats på alle samfundsniveauer til bevarelse og udbygning af det danske folkestyre.

Niels I. Meyer
Talsperson for Solidarisk Alternativ

August 1996

Indhold

4 Peter Johannes Schjødt: Tilskuerdemokrati eller medborgerskab?
11 Jesper Jespersen: Forfatningsdomstol
12 Kai Lemberg: Hvad mener vi med demokrati?
19 Niels I. Meyer: EU og demokratiet

Af Peter Johannes Schjødt
Filosof og
højskolelærer
Tilskuer-
demokrati
eller
med-
borgerskab
?

Der findes ikke kun ét demokratibegreb, men mange, og de følgende overvejelser knytter sig til Hal Kochs anvendelse af demokratibegrebet. Det er naturligvis et normativt begrundet valg af demokratiopfattelse. Det er imidlertid også funderet i en vurdering af, at samfundets sammenhængskraft, demokratiets legitimitet, og dermed stabilitet, på længere sigt er afhængig af, at der kan skabes rammer for en større og mere udbredt deltagelse i de politiske processer. Befolkningens mulighed for aktiv og lige deltagelse i de politiske processer er af central betydning for, om vi fortsat kan betragte samfundet ud fra en reel demokratisk synsvinkel, eller om det på længere sigt udvikler sig til et tilskuerdemokrati.

Et meget vigtigt element i Hal Kochs demokratiopfattelse er hans overvejelser over, hvorvidt demokratiet kan betragtes som et system eller må anskues som en slags livsform. Koch mente i den forbindelse, at den største fejltagelse man kan gå begå, er at tro at demokratiet én gang for alle kan vedtages, institutionaliseres, sættes i system og sikres ved, at de demokratiske kræfter vinder overtaget. Demokratiet kan nemlig aldrig sikres, sagde Koch, fordi det ikke er et system, men en livsform, der kontinuerligt skal tilegnes og vedligeholdes.

Efter Berlin-murens fald, og såvel kommunismens som socialismens påståede sammenbrud, er det blevet en udbredt opfattelse, at det vestlige demokrati nu må være vedtaget én gang for alle; at der ikke længere er nogen udfordring og trussel for demokratiet. Hermed er demokratiet blevet til en fuldstændig selvindlysende størrelse, som et møbel, der én gang for alle er stillet på plads. Problemet ved denne opfattelse er imidlertid, at man kun har søgt horisonten af efter ydre fjender og har overset noget af det væsentligste, som Hal Koch pegede på, nemlig at den største trussel mod demokratiet måske kommer fra, at det bliver betragtet som et system, der definitivt kan institutionaliseres.

Hal Kochs overvejelser falder således ikke helt i tråd med de aktuelle opfattelser af demokratiets væsen, der i høj grad tager udgangspunkt i, at det vestlige liberale demokrati repræsenterer historiens afslutning. I 1992 skrev amerikaneren Francis Fukuyama således en bog med titlen *Historiens afslutning og det sidste menneske,* der netop betragter det liberale demokrati som afslutningen på historiens rationelle fremadskriden mod et højeste mål. Fukuyama påstår ikke, at der ikke længere vil opstå forandringer eller konflikter i verden. Historien i den store betydning har været karakteriseret af konflikter over fundamentale principper, som f.eks. mellem monarki, aristokrati og demokrati; kampene mellem kirke og stat, protestantisme og katolicisme; konflikterne mellem fascisme, kommunisme og kapitalisme.

Hvad der imidlertid, i følge Fukuyama, er specielt ved vores tid er, at der i den vestlige verden ikke længere eksisterer noget rivaliserende princip til det liberale demokrati, som dermed står uimodsagt på den historiske scene. Han medgiver, at de demokratiske principper ganske vist endnu ikke er fuldt ud realiseret i praksis, at der stadig er en del tekniske problemer, der skal løses. Men den grundlæggende kendsgerning ligger fast: Vores verden rummer ikke nogen alternativer til det liberale demokrati.

I moralsk forstand har Fukuyama ganske givet ret i, at det kan være vanskeligt at få øje på et acceptabelt alternativ til demokratiet. Problemet er imidlertid, at Fukuyamas, og desuden også den politiske verdens demokratiopfattelse, ikke tager højde for, at demokratiet kan undermineres af andet end ydre fjender. Der er dog også økonomiske og politiske institutioner, som på grund af deres centralisme, kompleksitet og mangel på styrbarhed og gennemskuelighed, kan fjerne grundlaget for det vigtigste element i demokratiet, nemlig den folkelige deltagelse og legitimitet. Resultatet bliver et tilskuerdemokrati, der alene legitimerer sig ved afstemninger og valg. Det er på sigt ikke en holdbar situation for demokratiet.

Hal Kochs demokratiopfattelse er relevant, fordi den kan udgøre en kritisk platform i forhold til den alt for selvtilfredse politiske demokratiopfattelse, der hersker i Danmark og i den øvrige vestlige verden. Med udgangspunkt i Kochs demokratibegreb, kan der peges på nogle af de alvorligste problemer, der nødvendigvis må opstå for demokratiet, når de politiske og økonomiske enheder gøre større, centraliseres og fjernes mere og mere fra borgernes liv, oplevelse og indflydelse. Endelig er Kochs demokratiopfattelse også relevant, fordi den giver ansatser til en vision om et samfund med demokratisk medborgerskab.

Om demokratiets væsen skrev Hal Koch, at det ikke beror på valg og afstemninger, men på dette,

at man mødes og tales ved, at man gennem samtalen når til en bedre og rimeligere forståelse og derudfra formår at træffe en afgørelse, som ikke alene tjener en enkelt person eller klasse, men tager billigt hensyn til helheden.

Politisk deltagelse handler naturligvis om at fremsætte motiverede ønsker og krav. Det er dog langt fra den eneste og vigtigste di-mension i det demokratiske deltagelsesperspektiv. Her handler det nemlig også om, at arbejde frem mod en fælles for-ståelse af forskellige samfundsmæssige og kulturelle spørgsmål og problemstillinger. Det, der kaldes den politiske offentlighed, har således også betydning som et forum for den politiske dialog i et samfund.

Kvaliteten af demokratiet er i sidste instans afhængig af det omfang og den kvalitet, som denne politiske dialog har. Af afgørende betydning er derfor, at der eksisterer et reelt demokratisk forum, hvortil alle i princippet har lige adgang. Kort sagt handler det om borgernes forhold til det offentlige liv. Det er en relation, der også af central betydning for tanken om medborgerskab.

Medborgerskab er et begreb, der skal udtrykke visionen om, at de anliggender som samfundets borgere har fælles, skal reguleres på baggrund af principper om alles lige ret til at tage del i samfundsudviklingen. Generelt bygger medborgersskabsbegrebet på

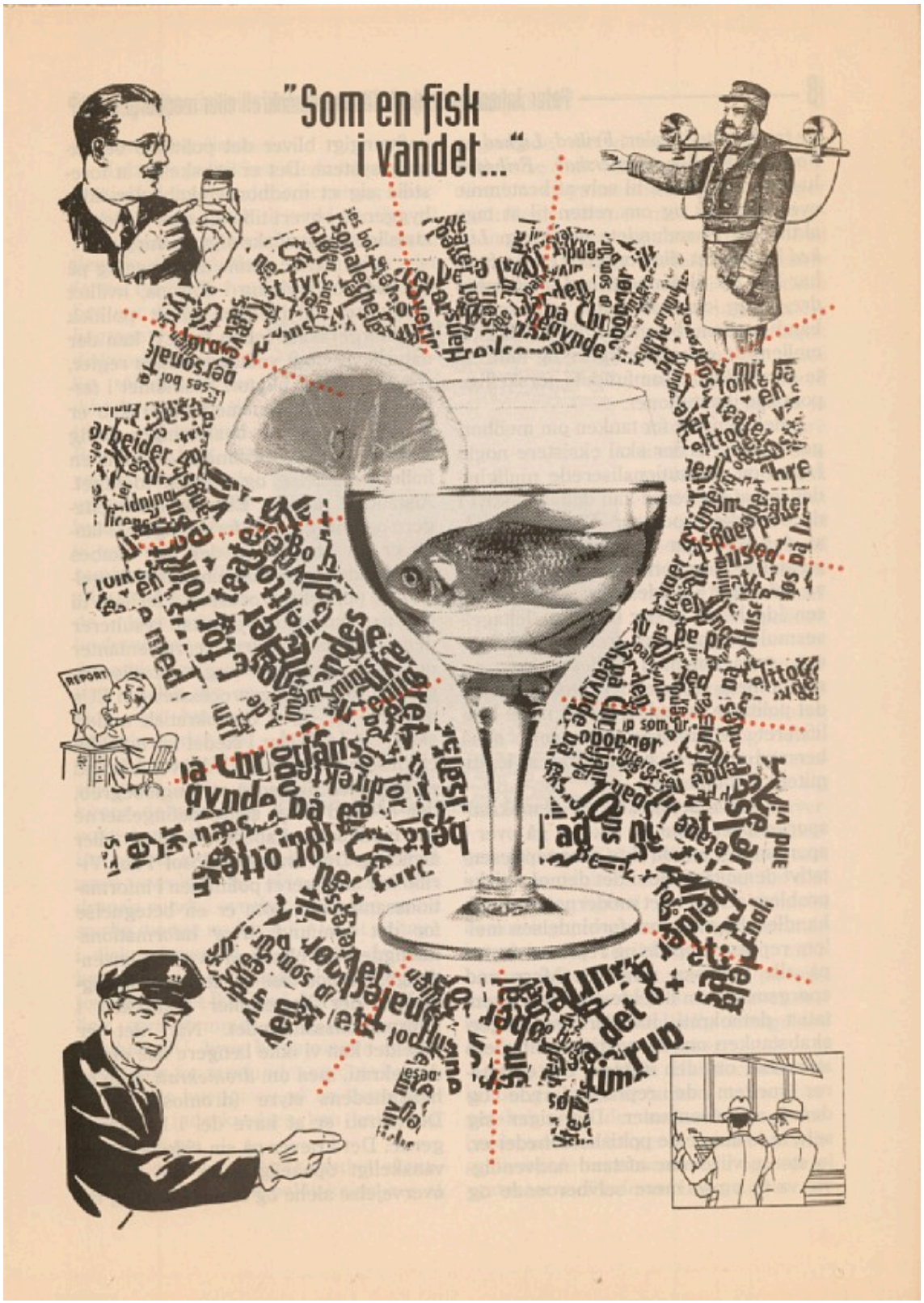
"Som en fisk
i vandet..."
REPORT

de tre kendte idealer: *Frihed, Lighed* og *Fællesskab* eller *Broderskab*. *Friheden* handler om retten til selv at bestemme over eget liv, og om retten til at tage aktivt del i samfundets udvikling. *Lighed* betyder at alle borgere i et samfund har lige ret til denne frihed. *Fællesskab* drejer sig om solidaritet, om sociale bånd mellem borgerne, både direkte mellem de enkelte borgere og indirekte formidlet af samfundets forskellige politiske institutioner.

Helt centralt for tanken om medborgerskab er, at der skal eksistere nogle fælles og institutionaliserede muligheder for, at borgerne kan deltage aktivt i de politiske processer. Desuden også, at der ikke gør sig dominansforhold gældende, som forhindrer nogle i at blive inddraget i de demokratiske processer. Idealet er, at der udvikles deltagelsesmuligheder, som fremmer borgernes engagement i fællesskabets og samfundets anliggender. Det vil skabe det politiske grundlag for en mere kvalificeret beslutningstagen, som også hermed opnår en højere grad af legitimitet i befolkningen.

Dette perspektiv på demokratispørgsmålet behøver ikke at gå over i spørgsmålet om direkte eller repræsentativt demokrati. Som det demokratiske problem ser ud i det moderne samfund, handler det mere om forbindelsen mellem repræsenterede og repræsentanter på alle politiske niveauer. Mere end spørgsmålet om direkte eller repræsentativt demokrati, handler medborgerskabstanken om de politiske enheders størrelse, om den *afstand*, der eksisterer mellem de repræsenterede og deres repræsentanter. Det siger sig selv, at jo større de poltiske enheder er, jo større vil denne afstand nødvendigvis være og jo mere selvberoende og uafhængigt bliver det politiske beslutningssystem. Det er vanskeligt at forestille sig et medborgerskab, der ikke bygger på i hvert tilfælde den nationalstatslige geografiske afgrænsning.

Med EU er denne afgrænsning på vej mod opblødning i Europa, hvilket modvirker udviklingen af et politisk medborgerskab. Inden for EU kan der naturligvis godt vedtages fælles regler, rettigheder og pligter. Problemet i forhold til tanken om medborgerskab er imidlertid, at disse beslutninger aldrig vil kunne opnå legitimitet gennem en fælles forståelse og politisk identitet. Afstanden mellem EUs beslutningstagere og borgere i de forskellige EU-lande er for stor til, at der kan skabes muligheder for befolkningens deltagelse i de politiske processer. I forhold til visionen om medborgerskab resulterer denne afstand mellem repræsentanter og repræsenterede - og centraliseringen af beslutningsprocesserne i EUs politiske liv - i et demokratisk underskud, og der bliver i stedet for udviklet et tilskuerdemokrati. Ud over afstand er *hastighed* ligeledes et nøglebegreb, der er med til at sætte betingelserne for medborgerskabets udvikling eller afvikling. Den franske filosof Paul Virilio har analyseret politikken i informationssamfundet, som er en betegnelse for det samfund, hvor informationsmængden er vokser ud over det anvendelige. Virilios tese er, at det er hastigheden, der bestemmer politikken i informationssamfundet. Når det er tilfældet kan vi ikke længere tale om et demokrati, men om *dromokrati*, som er hastighedens styre (dromos = løb). Demokrati er at have del i beslutningerne. Det kræver på sin side noget så vanskeligt opnåeligt som tid. Tid til overvejelse alene og i fællesskab og tid

til samtale og diskussion.

I dag er politikken mediebåret. Den hastighed, hvormed medierne og informationsteknologien leverer stoffet til politikken, kan være en trussel mod demokratiet på flere måder. For det første fordi alt, hvad der er øjeblikkeligt gør fælles stillingtagen og diskussion vanskelig, således at der ikke længere er tid til demokrati. Resultatet kan blive, at langsigtede og principielle diskussioner om, hvad vi egentlig vil med samfundet, helt afløses af kortsigtede teknokratiske beslutninger. For det andet fordi der kan udvikle sig en elite, der har uddannelsen, den tekniske kapacitet og adgangen til at kunne deltage i de politiske processer. En anden gruppe, den største, vil så være overladt til elite-dromokratiets drønen rundt i overhalingsbanen, uden særlig mange muligheder for at deltage i diskussionen af de forhold, der har betydning for det samfund de lever i og for deres eget liv. Også det er en udvikling, som fremmes af et stadig mere udviklet EU, hvor beslutninger af stor betydning for samfundet og dets borgere, træffes hurtigt og på en baggrund, som kun inderkredsen kan holde sig orienteret om.

På samme måde er graden af *gennemskuelighed* i den politiske proces af afgørende betydning for borgernes oplevelse af deltagelsesmuligheder. Graden af gennemskuelighed hænger naturligvis sammen med beslutningssystemets åbenhed og afstand i forhold til borgerne. I dag er tendensen, at afstanden øges og at åbenheden i de politiske beslutningsprocesser hermed aftager. Selv om der tales meget om åbenhed er det tydeligt, at jo større og mere kompliceret og centraliseret et politisk beslutningssystem er, jo mindre reel åbenhed i forhold til borgerne resulterer det i. Det resulterer i en politisk autisme, hvor det politiske beslutningssystem dels lukker sig omkring sig selv, og dels i stigende grad reagerer mere på sig selv end på omverdenen. I et fremtidsperspektiv er EU et politisk system, som vil kunne blokere fuldstændig for den gennemskuelighed i den politiske beslutningsproces, som er af afgørende betydning for udviklingen af medborgerskabstanken, og som på sigt derfor vil virke helt undergravende i forhold til en bred folkelig deltagelse i de demokratiske processer.

Centralt for både Hal Kochs demokratibegreb og for tanken om medborgerskab er, at der sættes fokus på forholdet mellem borgerne og det offentlige liv og de repræsenterede og repræsentanterne. På denne baggrund er det

væsentligt at være opmærksom på, at barrierer i disse forhold i dag er den største årsag til, at mange mennesker har mistet tilliden til deres muligheder for deltagelse, indflydelse og medbestemmelse i væsentlige politiske spørgsmål.

Generelt er befolkningens engagement i kollektive politiske sammenhænge faldet over de senere årtier. Det drejer sig ikke kun om, at antallet af medlemmer af de politiske partier er vigende. Den generelle valgdeltagelse er også aftagende, og der er blevet mindre dialog mellem befolkningen og politikerne. Samtidig er foreningsaktiviteten også faldende, og der er i mindre grad end for blot 10 år siden udviklet alternative deltagelseskanaler. Græsrodsbevægelserne, som en politisk og deltagelsesmæssig modkultur, er ikke så synlige længere. Det er et problem, hvis vi på den baggrund begynder at overse og undervurdere den politiske deltagelses betydning for demokratiet og den politiske kultur.

Hal Koch definerer demokratiet med udgangspunkt i borgernes aktive deltagelse. Ligeledes bygger tanken om medborgerskab på visionen om et offentligt liv og institutioner, der inviterer til deltagelse og borgernes aktive medvirken i formuleringen af principperne for deres samfunds udvikling. Både Hal Kochs demokratibegreb og visionen om medborgerskab, kan være et udgangspunkt for visioner, der forsøger at modvirke tendensen i nutidens politiske systemer, hvor der lægges større og større afstand til borgernes reelle rettigheder til deltagelse.

Som Hal Koch sagde, er demokratiet ikke noget der er vedtaget én gang for alle. Det er en opgave, der til stadighed skal løses. Det betyder først og fremmest, at vi permanent må diskutere og undersøge de demokratiske principper om medborgerskab i lyset af, hvordan disse principper forholder sig til den aktuelle virkelighed, hvordan de demokratiske principper kan fastholdes og udvikles, og hvad der truer dem. Det forekommer indlysende, at en diskus-sion af fremtidens demokrati må starte med en grundlæggende kritik af hele den herskende EU. På stort set alle områder virker EU-tanken modproduktivt på forestillingen om et reelt og effektivt deltagerdemokrati. Ganske vist er det liberale demokrati blevet udråbt til at være alle andre styreformer overlegent og til at repræsentere historiens afslutning. Helt centralt er dog, at det er deltagelse, som demokratiet i sidste ende nødvendigvis må legitimere sig ved. Og netop manglen på mulighed og motivation for deltagelse er ved at være den største trussel mod demokratiet i dag, ikke mindst som en følge af EU-perspektivet, der lægger sig som en dyne over udviklingsmulighederne for de demokratiske principper.

Litteratur

Andersen, Johannes (et al.): *Medborgerskab. Demokrati og politisk deltagelse*, Forlaget Systime 1993.

Brügger, Niels og Nørgaard Petersen, Henrik: *Paul Virilio. Krigen, Byen og det politiske*, Rævens Sorte Bibliotek, 1994.

Fukuyama, Francis: *Historiens afslutning og det sidste menneske*, Gyldendal 1993.

Koch, Hal: *Hvad er demokrati?*, Gyldendal 1961.

Forfatnings-domstol

Af Jesper Jespersen, lektor, RUC

Det må være på høje tid, at Danmark får en forfatningsdomstol, med dommere udnævnt af Folketinget og med samme høje juridiske integritet, som den Om-budsmanden har i dag.

Uanset udfaldet ved Højesteret af Ole Krarups sagsanlæg vedr. foreneligheden af Maastricht-traktaten med den danske Grundlov, så har alene den tidligere begrundelse for at afvise sagen ved Østre Landsret demonstreret dette behov.

Østre Landsrets begrundelse var, ifølge Jens Reifermann (Information, 3.8.96) at "sagsøgerne ikke havde lidt personlig (underforstået økonomisk) overlast ved følge af tiltrædelsen af Maastricht-traktaten. Dette skete (hold godt fast), "på en *grundfæstet retspraksis* om, at sagsøgere personligt skal have lidt overlast for at kunne rejse en sag ved en domstol." Hvordan kan denne købmandsjura ukritisk anvendes i tilfælde af et påstået Grundlovsbrud?

Hele begrundelsen for at have en Grundlov er jo, at netop den lov fastlægger de fundamentale magtrelationer mellem staten og alle borgerne. Hverved har enhver borger jo i selve Grundlovens udgangspunkt en åbenbar interesse i at søge grænserne for denne magtdeling afprøvet, når nye situationer opstår.

Det kan aldrig være et spørgsmål om at den, der rejser sagen har lidt personlig overlast, som skal være afgørende for, om domstolene overhovedet vil tage stilling til det juridiske indhold i sagsanlægget.

Som allerede nævnt ville jeg føle mig lidt tryggere, hvis der blev oprettet en forfatningsdomstol, der også *af egen drift* kunne tage spørgsmålet, om f.eks. tiltrædelsen af internationale traktater er forenelig med den eksisterende Grundlov op til vurdering.

(Indlægget har tidligere været trykt i Information).

Hvad mener vi
med
demo-
krati?
Af Kai Lemberg
Professor på RUC, medlem af JuniBevægelsens ledelse

Det er nemt at finde afgørende fejl og mangler ved Den Europæiske Union, dens måde at fungere på og dens udvikling hen imod en stadig snævrere union. Man behøver blot at nævne dens underordning af miljøhensyn under handelshensyn, dens neglicering af økologiske hensyn, dens lukkethed og hemmelige procedurer, dens mangel på social solidaritet og dens nedskærings- og antiinflationspolitik, der fører til høj og voksende arbejdsløshed, dens ønske om at blive en militær stormagt osv. osv.

Mange EU-tilhængere og tvivlere giver os ret i meget af denne kritik; men så siger de: Man kan da ikke være modstandere af internationalt samarbejde i Europa - Danmark kan ikke isolere sig og hengive sig til nationalisme. Hvis alle gjorde det, fik vi jo krige igen. Derfor må vi med positivt sind gå aktivt ind i EU-samarbejdet og være med til at forbedre EU indefra, så vi får rettet alle de fejl og gør EU til Europas mest fredelige, miljøvenlige og socialt solidariske institution!

Hvorfor kan vi afvise den tankegang som et bedrageri eller i bedste fald en naiv illusion?

Vi skal gå bag om EUs mange politiske mål - og bag vores egne politiske mål, og så skal vi ved en nøgtern analyse finde ud af, hvorfor de er uforenelige. Hvad er de underliggende, fundamentale mål i EU? Hvad er den fællesnævner, der får det hele til at hænge sammen, så man ikke kan gå ind og successivt forbedre så det ene og så det andet af EUs mål?

Svaret er: **EU har de forkerte grundmål, EU er overhovedet ikke nogen demokratisk institution, og EU flytter alle væsentlige beslutninger væk fra medlemslandene over til EU.** Vi kan pille ved enkeltheder og nu og da afbøde de værste EU-beslutninger ved at arbejde i systemet, f.eks. i EU-Parlamentet; men det rokker ikke ved EUs fundament.

EUs forkerte grundmål består i, at markedssamfundets frie bevægelser over de indre grænser af varer, tjenester, arbejdskraft og kapital, økonomisk vækst og inflationsbekæmpelse tilsammen er gjort til livets øverste formål, som alt andet må vige for, hvis det hæmmer disse formål. Det er primitiv, rent kvantitativ tænkning, støbt af benhårde industri- og landbrugsinteresser og detail-udformet af økonomer og byrokrater i ministerier og interesseorganisationer.

I denne artikel vil jeg koncentrere mig om EUs anden grundskavank: **EU er ikke noget demokrati og kan ikke laves om til at blive det** uden en så total forandring, at det ikke er EU længere.

Den påstand kræver en dyberegående **analyse af, hvad demokrati er,** og hvordan demokratiets mange elementer har det i Danmark og i EU. Jeg har gennemført en sådan analyse som led i arbejdet i JuniBevægelsens demokratigruppe og vil prøve i kort form at forklare hovedtrækkene.

Vi kan ikke tage **betegnelsen** demokrati for gode varer: ethvert autoritært fascistisk parti har lært at kalde sig noget med "demokratisk", "folkets", evt. "socialistisk" (national-socialister!), og enhver stalinist kaldte de kommunistiske diktaturer i Østeuropa for "folkedemokratier" - endda med dobbeltkonfekt!

14 — **Figur 1. Systematisk oversigt over demokratiets elementer**

(Se teksten på næste side)

1. Magtdelingsprincip	En klart defineret arbejdsdeling mellem lovgivende, udøvende og dømmende magt (Montesquieu), oftest i en skreven forfatning/grundlov.
2. Legalitetsprincip	Alle love skal udformes og vedtages af folket eller af dets valgte repræsentanter i landets lovgivende forsamling.
3. Lighedsprincip ved valg	Alle voksne borgeres ret til gennem almindelige, frie og hemmelige valg at vælge repræsentanter og blive valgt til den lovgivende forsamling: Parlament, Folketing etc. (Jefferson)
4. Lighedsprincip som politisk mål. (Velfærdssamfund)	Større lighed mellem befolkningsgrupperne som fundamentalt mål for den førte velfærdspolitik.
5. Pluralismeprincip	Der skal stå flere valgmuligheder åbne for vælgerne (partier, lister, personer)
6. Flertalsprincip	Landets love skal debatteres og vedtages af et flertal i den lovgivende forsamling - og i decentrale politiske forsamlinger: amt, kommune.
7. Princip om mindretalsbeskyttelse	Dette flertal skal tage hensyn til etniske, politiske og religiøse mindretal.
8. Parlamentarisme	Regeringen skal have parlamentets tillid og kontrolleres af dette.
9. Ansvarlighedsprincip	Ministre skal stå til politisk ansvar over for parlamentet og folket. Offentligt ansatte skal stå til ansvar over for deres minister.
10. Retsstatsprincip	Alle borgere skal stå lige over for retsvæsenet og skal sikres personlig retssikkerhed. På væsentlige områder skal der være lægmandsdeltagelse i domshandlinger.
11. Frihedsprincip A + B + C + D	Alle borgere skal - uskrevent eller ifølge forfatningen (grundloven) - sikres en række fundamentale frihedsrettigheder. Trods overlapninger og flydende grænser kan man i hovedsagen skelne mellem:
11A. Almene menneskerettigheder	Retten til liv, helbred, privatliv, værdighed. Frihed fra tortur, slaveri, vilkårlig tvang og fængsling, diskrimination og racisme.
11B. Økonomisk-sociale rettigheder	Retten til arbejde, udkomme, personlig ejendom, faglig organisering, arbejdskampe, bolig, uddannelse, etnisk kultur, kvinders og børns rettigheder.
11C. Borgerlige frihedsrettigheder	Ytringsfrihed (tale- og trykkefrihed), forsamlings-, forenings- og religionsfrihed samt retten til at danne politiske partier og tage del i landets styre.
11D. Ret til sundt og bæredygtigt miljø	Levevilkår og livskvaliteter, der hverken angriber menneskers helbred eller den økologiske balance.
12. Princip om fri presse	Frie og uafhængige medier uden censur skal sikre fuld information til borgerne under ansvar. Lige adgang til medierne. Kildebeskyttelse af journalister.
13. Offentlighedsprincip	Åbenhed og offentlighed i lovgivning og administration samt i retshandlinger og -akter.
14. Nærhedsprincip (decentralisering)	Der skal tilstræbes nærhed mellem lovgiver/administrator og de berørte borgere. Kommunalt selvstyre.
15. Participations- eller borgerdeltagelsesprincip	Adgang for alle til offentlige embeder. Aktive og engagerede borgere skal have størst mulig reel adgang til deltagelse i politiske, administrative og retlige beslutninger. Ret til civil ulydighed (demonstrationer, protester, aktioner) i tilfælde af myndigheders overgreb, sociale nedskæringer m.m.
16. Etisk princip	Hæderlighed og troværdighed hos politikerne. Politikernes kontakt med vælger-baglandet.
17. Integritetsprincip	Det enkelte menneskes beskyttelse mod statsmagtens registrering og overvågning af dets privatliv, handlinger og anskuelser.
18. Demokratiets selvforsvarsprincip	Demokratiet skal kunne møde vold fra indre og ydre fjender med vold i selvforsvar. Demokratisk lovalitetskrav for ledende statsstillinger.

I stedet må vi sige: Hvilke krav stiller vi for at betegne et politisk styre som demokratisk? **Hvilke elementer rummer begrebet demokrati?** I denne artikel vil jeg nøjes med at diskutere **politisk demokrati**, idet jeg i forbifarten bemærker, at vi hverken i Danmark eller EU har økonomisk demokrati men kapitalistisk markedsøkonomi med forskellige (aftagende) grader af offentlig regulering. Heller ikke medlemsdemokratiet i organisationer og bevægelser eller demokratiske sindelag i dagliglivet, opdragelse, undervisning og kultur skal behandles her; men de er vigtige bestanddele af demokratiske samfund. Dem der vil se mere udførlig beskrivelse og argumentation henviser jeg til en publikation fra JuniBevægelsens demokratigruppe i efteråret 1996 om demokrati, velfærdssamfund og et demokratisk europæisk samarbejde.

Jeg bemærker, at **markedsøkonomien,** som godt kan kombineres med politisk demokrati, ikke i sig selv er demokratisk, da forbrugerens frie valg på markedet ikke kan sidestilles med vælgerens frie valg mellem politiske partier, men afhænger af indkomst og formue og manipuleres af reklame. Og betingelsen for at udbyde varer og tjenester er ejendomsret til jord og produktionsmidler og adgang til kapital. Markedets konkurrence er de stærkestes overlevelse.

I omstående skema har jeg givet en systematisk oversigt, baseret på de sidste 50 års demokratidebatter i Danmark og tildels i udlandet, over alle **demokratiets væsentlige bestanddele.** Hvilke elementer man vil lægge størst vægt på, afhænger af etiske, moralske og politiske holdninger; der findes altså ikke nogen entydig, objektiv vægtning. Men de fleste vil nok vedkende sig næsten alle de nævnte principper. Jeg skal dog nævne, at nyliberale (læs: gammel-liberalistiske) skribenter som Fensmark, Fogh Rasmussen og Bertel Haarder tager kraftigt afstand fra, at lighedsmål (velfærdsstat) og økonomisk-sociale rettigheder har noget med demokrati at gøre - snarere tværtimod!

I den danske demokratidebat efter 2. verdenskrig udmøntedes to principielt forskellige grundholdninger: den ene af juraprofessoren Alf Ross, der fastholdt, at Grundlovens spilleregler for det politiske styre (altså pkt. 1,2,3,6,8,9,10 og 11) var demokratiets kerne; mens teologiprofessoren og højskolemanden Hal Koch lagde hovedvægten på folkets demokratiske engagement, dialog og tolerance (pkt. 3,4,7,11 og 12-17) samt økonomisk demokrati og demokrati som livsform: i familien, skolen osv.

Det næste skema: **Opfyldelse af demokratiets elementer** viser, hvordan henholdsvis Danmark og EU lever op til hvert enkelt af den snes elementer det første skema opregner.

For **Danmarks** vedkommende kan man sige, at vores demokrati lever fuldt ud eller i alt væsentligt op til 10 af skemaets 21 punkter (punkt 11 har 4 elementer), altså ca. halvdelen. For resten er der kun delvis opfyldelse af demokrati-kravene. Det er ikke direkte imponerende, men dog heller ikke absolut utilfredsstillende. Før Danmarks EU-medlemsskab levede vi fuldt ud op til lidt flere krav.

For **EUs** vedkommende ser det ganske anderledes ud. Kun 1 krav er fuldt ud opfyldt: kravet om et flertal bag beslutninger i de styrende organer. Desuden er der i 7 tilfælde tale om delvis opfyldelse. 3 elementer falder uden for EUs nuværende domæne: Individets økonomisk-sociale rettigheder, individets integritet og demokratiets selvforsvar. 10 demokratiske elementer er overhovedet

16 — Figur 2. Opfyldelsen af demokratiets elementer i Danmark og EU

(Se teksten på næste side)

Demokratiets elementer	Opfyldelse i Danmark	Opfyldelse i EU
1. Magtdeling	Ja, men i den seneste tid med nogen sløring	Nej
2. Legalitet	Ja, men svækket	Nej
3. Lighed ved valg	Ja	Nej, ikke til lovgivende forsamling - kun til EU-parlamentet
4. Lighed som politisk mål. Velfærdssamfund.	I princippet ja, men ufuldstændigt og under nedtrapning	Nej
5. Pluralisme	Ja	Delvis. Ikke til lovgivende forsamling - kun til EU-parlamentet og inddirekte til Ministerrådet
6. Flertalsprincip	Ja	Ja - under forskellige former
7. Mindretalsbeskyttelse	Ja, i nogen grad	Ja, i nogen grad, men indskrænket ved Maastricht-traktaten
8. Parlamentarisme	Ja	Nej
9. Ansvarlighed	Ja	Nej
10. Retsstat	Ja, i alt væsenligt	Ja, delvis. Dog ingen lægmandsdeltagelse i EU-domstolen
11A. Almene menneskerettigheder	Ja	I princippet ja - men viger ofte for handelsinteresser. Problematisk flygtningedefinition.
11B. Økonomisk-sociale rettigheder	Ja, i hovedsagen, men svært at realisere	Hovedsagelig uden for EUs domæne. Nogle arbejdsmarkeds-rettigheder i EUs "Sociale proto-kol".
11C. Borgerlige frihedsrettigheder	Ja, dog problemer med embedsmænds ytringsfrihed	Ja, dog problemer med embedsmænds ytringsfrihed.
11D. Ret til sundt og bæredygtigt miljø	Ja, i princippet. Men begrænset af EU	Nej - underordnet frie varebevægelser m.v.
12. Pressefrihed	I princippet ja. I praksis borgerlig og EU-dominans	I princippet ja. I praksis borgerlig og EU-dominans.
13. Åbenhed og offentlighed	Ja, i alt væsentligt	Nej
14. Nærhed til borgerne	Ja	Nej. Subsidaritetsprincippet lægger afgørelserne om eventuel nærhed - medlemsstatskompeten-ce - hos EU-organerne.
15. Borgerdeltagelse	Ja, på mange områder	Nej.
16. Etisk princip	Ja, i de fleste henseender - men svælg imellem vælgere og folketingsmedlemmer om holdningen til EU.	Mangelfuldt. Nemt at svindle, derfor omfattende svindel.
17. Integritet	I princippet ja - men visse tendenser til udhuling	Ligger uden for EUs nuværende rammer.
18. Demokratiets selvforsvar	Ja - men uenighed om afgrænsningen	Ligger uden for EUs nuværende rammer.

ikke opfyldt i EU-systemet - og heriblandt flere af de helt fundamentale krav til et demokratisk styre (pkt. 1, 2, 3, 8 ,9, 13, 14, 15): Der er i EU **ingen** klar magtdeling - tværtimod en udtalt sammenblanding af kompetancer. Lovene bliver **ikke** udformet og vedtaget af en folkevalgt forsamling, men af Kommissionen og Ministerrådet (og tildels EU-Domstolen), og derfor har vælgerne **ingen** direkte indflydelse på lovgivningen. Der findes **ingen** parlamentarisme og **intet** ministeransvar, **ingen** åbenhed og offentlighed omkring beslutningerne, det hele foregår **langt fra borgerne** og ganske **uden** den aktive borgerdeltagelse, som for Hal Koch var kernen i demokratiet. Dvs. halvdelen af demokratikravene er slet ikke opfyldt. Det er ikke bare uacceptabelt - det er katastrofalt, hvis man del at mærke tager demokratiet alvorligt.

Konsekvensen af EUs udemokratiske opbygning og praksis er, at i den økonomisk-politiske magtstruktur, som i vesteuropæiske samfund omfatter

1) ejendomsretten til jord og produktionsmidler plus markedsmekanismen og produktions-initiativet,
2) de valgte politikere.
3) de offentligt ansatte og tilknyttede eksperter,
4) interesseorganisationer og store private virksomheder.
5) massemedier og andre opinionsdannere,
6) borgerdeltagelse institueret "fra oven" (lovbestemmelser om folkeafstemninger, offentlige høringer, indsigelsesret osv.),
7) borgerdeltagelse spontant opstået "fra neden",
8) passive borgere uden indflydelse,

i den nævnte rækkefølge, er der såvel i EU som i medlemslandene sket en styrkelse af magtfaktorerne 1), 3) og 4), dvs. de kommercielle interesser, byrokratiet og interesseorganisationerne - på bekostning af de valgte politikere og befolkningen. Det betegner en udvikling væk fra det parlamentariske demokrati over mod det korporative samfund af samarbejdende statslige og private kommercielle og byrokratiske aktører.

Hvordan skal vi vurdere dette? **Hvis** man mener, at økonomisk vækst i den private sektor i verdens rigeste lande, sikret gennem markedsmekanismen (plus, ironisk nok, verdens største planøkonomi for bl.a. landbrugssektoren) er vigtigere end økologisk og miljømæssig bæredygtighed, forbrugerhensyn m.m., **og hvis** man mener, at demokratisk styre i nationalstaterne er forældet eller i hvert fald mindre vigtigt end effektiv privat produktion og beskæring af den offentlige sektor, **og hvis** man mener, at disse nævnte politikker kun eller bedst kan føres centraliseret i en stadig tættere, altomfattende europæisk union med fælles love for Grækenland, Irland, Tyskland, Danmark osv., og ikke i de enkelte lande - ja, så er det logisk, at man må gå ind for en fortsat og forstærket integration og harmonisering i EU med aktiv dansk deltagelse.

Men hvis man ikke er enig i **alle 3** ovenstående holdninger, så må man sætte alle de kræfter man orker ind på at bekæmpe det yderligere integrerede EU, og dansk deltagelse i det. I stedet slås for at sætte økologisk bæredygtighed, miljø, folkesundhed, beskæftigelse og social solidaritet som de overordnede politiske mål, kæmpe for at bevare vores nordiske demokrati, og fastholde national selvbestemmelse. **EU må erstattes med et demokratisk europæisk samarbejde** i afgrænsede samarbejds-sfærer med aktiv folkelig deltagelse. Derfor: nej til Maastricht II - ja til et altomfattende europæisk samarbejde baseret på demokrati og national suverænitet.

EU
OG
demo-
kratiet
Af Niels I. Meyer, professor i fysik ved DTU.
talsperson for Græsrodspartiet
Solidarisk Alternativ (SOL)
og medlem af JuniBevægelsens ledelse

Der tales mere om "demokratisk underskud" end om demokrati, når folk vil karakterisere situationen i EU. Det er ganske betegnende, at der benyttes et udtryk fra den kommercielle verden i den forbindelse. EF/EU har fra starten haft kommerciel frihandel som sit ypperste formål, og sådan er det blevet ved med at være. Ganske vist har man fra visse partiers side (fx fra SF og Socialdemokratiet) hævdet, at med Maastricht-traktaten fik man et politisk modspil til de frie markedskræfter. Unionstraktaten skulle kompensere for Det Indre Marked, som blev vedtaget i 1986. Men SF og Socialdemokratiet sy-nes at overse, at dette modspil på mange punkter snarere cementerer de kommercielle markedskræfters totale overtagelse af samfundsudviklingen - senest også på energiområdet. Derimod gør Maastricht-traktaten meget lidt for at udbedre "det demokratiske underskud".

Hvor ligger demokratiet i EU?

Begrebet "demokrati" bruges og misbruges på mange forskellige måder og i mange forskellige sammenhænge. I den forudgående artikel af Kai Lemberg er der givet et overblik over en række af de centrale elementer i demokratibegrebet. Det fremgår heraf, at betegnelsen "demokratisk underskud" er en blid omskrivning for forholdene i EU, selv hvis man benytter en snæver og formel definition på demokratiet. Det er svært at finde frem til demokratiet i EU.

I praksis er det EU-Kommissionen og dens sagsforberedende embedsmænd, der har den store indflydelse på udviklingen i EU. Det er Kommissionen, der har initiativet og eneretten til at fremsætte forslag til nye love (direktiver m.v.). Forslagene kommer ikke fra folkene i de enkelte lande eller fra deres valgte politikere.

Noget andet er, at initiativet i praksis også kan komme fra en helt anden side - gennem den såkaldte lobbyvirksomhed. Princippet kendes fra byen Washington, hvor lobbyisterne flokkes omkring Kongressen i USA. I EU er Washington bare udskiftet med Bruxelles.

Det er dyrt og besværligt at oprette lobbykontorer i Bruxelles, men det kan alligevel betale sig for de store firmaer og deres organisationer. Det er næsten umuligt for almindelige mennesker at trænge igennem via lobbymiljøet, og selv for de større NGO-organisationer er det uhyre vanskeligt at nå frem til de bonede gulve i kontorerne, hvor beslutningerne træffes.

De formelle beslutninger træffes i Ministerrådet, men i praksis er sagerne oftest afhandlet ved hjælp af Kommissionens embedsværk (og lobbyisterne), inden man når frem til den formelle beslutning. Forhandlingerne er præget af stor lukkethed og er typisk langt fremme i forløbet, før de danske politikere får nys om sagen. Der er mange eksempler på, at danske fagministerier sover i timen eller er blevet dårligt manuducerede af Udenrigsministeriet. Konsekvensen er, at debatten i Danmark ofte kommer for sent til at få indflydelse på EU-lovgivningen.

Folketingets Europaudvalg forsøger at fungere som kontrollør og bagstopper bl.a. ved at indkalde de forskellige fagministre og give dem instruktioner, før de drager til Bruxelles. Men sagerne strømmer ind i en sådan mangeartet mængde, at Europaudvalget ikke har mulighed for at give de enkelte sager en grundig og kompetent behandling.

For at kompensere lidt for den klare mangel på demokrati i EU har man oprettet et EU-parlament, hvis medlemmer nu vælges ved direkte afstemning for perioder på fem år. Det er en mærkelig bastard af et parlament, som ikke engang har initiativret på det lovgivningsmæssige område. EU-parlamentets vigtigste opgave må siges at være af kontrollerende art over for Kommissionen og Ministerrådet. På nogle områder kan EU-Parlamentet forsinke, ændre eller endog standse forslag fra Kommissionen, hvis der kan skaffes et kvalificeret flertal i Parlamentet for det. Med EU-Parlamentets yderst begrænsede form for indflydelse er det ikke en arbejdsplads, der virker særlig attraktiv på de ambitiøse og "tunge" politikere. Det kunne naturligvis ændres, hvis man overdrog EU-Parlamentet reel politisk indflydelse, således som man kender det fra forbundsstaten USA.

Er en forbundsstat mere demokratisk?

Et af de grundlæggende spørgsmål fra et demokratisk synspunkt er, om man bør tage konsekvensen af målet i Maastricht-traktaten om mere integration i EU og danne en forbundsstat, hvor EU-Parlamentet omdannes til et "rigtigt" parlament. Det er en naturlig tanke for mange EU-tilhængere, og selv enkelte repræsentanter for EU-modstanden er begyndt at flirte med den tanke. Begrundelsen er, at det skulle være den eneste måde at gøre EU mere demokratisk på.

Den model, der foreslås i forbindelse med en EU-forbundsstat, tager ofte udgangspunkt i det amerikanske tokammer-system. Det er et meget rimeligt grundlag for at vurdere mulighederne og konsekvenserne også i Europa. I USA har vi i hvert fald et empirisk grundlag for bedømmelsen, selv om der er forskelle mellem USA og Europa. Forskellene bliver imidlertid mindre og mindre, og den amerikanske "kultur" har betydelig indflydelse på tendenserne i Europa.

I en snæver betydning kan det amerikanske system vel falde ind under betegnelsen "demokrati". Men det er en form for demokrati, der ligger milevidt fra den form for folkestyre, som ikke mindst Hal Koch gjorde sig til talsmand for. Han argumenterede for et politisk system med aktiv medvirken fra folket, hvor folkestyret er en livsform, der inkluderer bred debat og omsorg for mindretallenes interesser. Vi er aldrig nået frem til dette politiske ideal, men Danmark var godt på vej, da udviklingen blev afbrudt af af EF og EU. Det er dybt bedrøveligt, at Danmark (og de øvrige nordiske lande) ikke fik lejlighed til at demonstrere en moden form for folkestyre i en oplyst befolkning.

Folkestyre eller pengestyre

Det danske folkestyre er truet af det politiske livs kommercialisering. Vi er på vej til amerikanske tilstande, hvor man kun kan blive valgt til Kongressen, hvis man er mangemillionær eller forskriver sin sjæl til velhavende sponsorer. I forbindelse med det sidste kongresvalg udtalte en direktør fra våbenfabrikken Lockheed helt åbenhjertigt, at man betalte udvalgte senatorers kampagne for at sikre våbenindustriens interesser. Hvis den udvalgte senator ikke levede op til forventningerne, slog man hånden af ham og "købte" en anden kandidat.

Så langt er vi vel endnu ikke kommet i Danmark, men tendensen er den samme: pengene får større og større indflydelse i det politiske liv. Det hænger sammen med, at valgkampen ikke udkæmpes i forsamlingshusene længere, men i TV og gennem store annoncer i aviserne. De kan købes for penge, og efterhånden som TV bliver mere og mere afhængig af annoncepenge, kan man også købe sig politisk omtale ad den kanal. Denne udvikling slår først igennem i de store lande, som vi har set det i USA. Samtidig med at pengene tager over, formindskes befolkningens mulighed for at deltage aktivt i den politiske beslutningsproces. Dette afspejles klart i de lave stemmeprocenter i USA ved nationale valg.

Det samme vil ske i EU, hvis unionen tager skridtet fuldt ud i retning af en forbundsstat med et lovgivende parlament. EU har oven i købet det handicap, at der tales alle mulige forskellige sprog, således at en sammenhængende politisk debat i Hal Kochs forstand er en umulighed. Den findes næsten heller ikke i USA trods det, at de fleste taler det samme sprog. Der er en del, der tyder på, at folkestyret slet ikke trives i de store lande, men først og fremmest har en mulighed i små, homogene nationer. På den baggrund er det tragisk, at vi har solgt vores demokrati til de store lande i EU, som ikke kender eller tilstræber et folkestyre i dansk (eller nordisk) forstand. Det er ubegribeligt, at et flertal i Folketinget foretrækker at overlade udviklingen af det danske samfund til Bruxelles, og ufortrødent trækker videre i retning af Europas Forenede Stater.

Er det for sent at redde folkestyret?

Mange mennesker føler sig afmægtige over for den udvikling, der dirigeres af den politiske elite sammen med de store kapitalkræfter. Det svirrer med slagord om, at nationens rolle er udspillet, og at globaliseringen af økonomien er den afgørende faktor, som ingen kan kæmpe imod. Det er jo trist, når vi lige har konkluderet, at folkestyret kun trives inden for nationens rammer i en befolkning med fælles kultur og fælles traditioner.

Et andet slagord går på, at udviklingen ikke kan vendes. Vi er nødt til at hoppe på toget, selv om det kører i den gale retning for folkestyret, ellers bliver vi efterladt på perronen. I virkeligheden var den konsekvens måske ikke den værste, der kunne overgå os.

De samfundsmæssige spilleregler er menneskeværk, og derfor kan de i prin-

cippet også laves om af mennesker. Det problematiske er, at vi er ved at skabe et system, hvor det næsten er umuligt at bryde pengenes magt. Hvis al væsentlig politik og valget af politikerne er baseret på massemedier, der er helt afhængige af kommercielle pengeinteresser, kan konsekvensen blive, at det ikke længere er muligt at bryde den onde cirkel. Jeg tror, at vi nærmer os den situation med faretruende fart, men at vi endnu har en chance for at ændre udviklingen, fordi systemet endnu ikke er helt cementeret. Det afgørende er, at få pengene tvunget ud af politik, så det igen bliver argumenter, visioner og måske endda åbenhed og tolerance, der trænger frem i det politiske liv. I princippet kunne Folketinget lave de politiske spilleregler om, så alle partier fik lige adgang til massemedierne, og de økonomiske tilskud fra firmaer, organisationer og enkeltpersoner ved lov blev yderst begrænsede. Det kunne være starten på en genopdyrkning af folkestyret i Danmark.

I forhold til EU kunne et selvstændiggjort Folketing gøre sig gældende ved den kommende folkeafstemning om Maastricht 2 ved at anbefale danskerne at stemme for en tilbageførelse af beslutningerne om det danske samfund til det danske folketing. Det ville endda være mere naturligt for et folketingsmedlem end at gøre sig selv til et gummistempel for EU, som Niels Helveg Petersen så malende har beskrevet det i et åbenhjertigt øjeblik (Politiken den 12. februar 1992). I første omgang ville konsekvensen være, at danskerne stemmer nej til resultatet af den løbende regeringskonference, som alt tyder på vil lægge op til en yderligere integration i EU.

Det eneste der kræves er en smule selvtillid, der gennemskuer det overfladiske argument om "faren ved at stå alene". Norge og Schweiz synes ikke at leve livet specielt farligt. Tværtimod er der en række fordele ved at kunne vælge sine samarbejdspartnere frit i hele verden, og det er langt mindre provinsielt end den lukkede EU-filosofi. Det danske folk udviste denne selvtillid den 2. juni 1992. Det må være muligt at gentage denne bedrift.

Demokrati og forfatningsdomstol

Med Højesterets dom den 12. august 1996 til fordel for Grundlovskomité 93

er der sat gang i debatten om en revision af den danske grundlov og en eventuel indførelse af en forfatningsdomstol. Hovedspørgsmålet er, hvem der beskytter folket, hvis Folketinget ikke respekterer Grundloven. I Danmark kan anklager om grundlovsbrud indbringes for domstolene og ende hos Højesteret. Erfaringerne viser imidlertid, at Højesteret gør sit yderste for at undgå at blande sig i Folketingets lovgivning, bl.a. ved at benytte en form for "købmandsjura", hvor klagerne skal dokumentere, at de er specielt ramt (helst økonomisk) af den pågældende lovgivning. I modsat fald bliver klagen afvist og kommer slet ikke til realbehandling. Det er denne tradition, der blev brudt, da Højesteret gav Grundlovskomité 93 medhold i, at deres klagesag skal prøves ved Landsretten.

Hovedpunktet i Grundlovskomiteens klage går på, at Folketinget uretmæssigt har anvendt Grundlovens paragraf 20 i forbindelse med afgivelse af suverænitet til EU. Det springende punkt er, at paragraf 20 kun tillader afgivelse af suverænitet "i nærmere bestemt omfang", medens paragraf 235 i Maastricht-traktaten, den såkaldte "gummiparagraf", åbner mulighed for at inddrage nye, ubestemte områder i suverænitetsafgivelsen. Som tidligere højskoleforstander Hans Henningsen har udtrykt det: "med Unionen er vi i færd med at afgive suverænitet "i nærmere bestemt omfang", uden at bestemme omfanget nærmere" (Politiken, 24. februar 1992). På den baggrund hævder Grundlovskomiteen, at en tilslutning til Maastricht-traktaten kræver en grundlovsændring i overensstemmelse med Grundlovens paragraf 88.

I flere andre lande har man indført en forfatningsdomstol til at behandle klager over grundlovsbrud. Det har den fordel, at der findes en domstol med eksperter på området, som har til opgave at behandle netop den slags sager. Faren er, at forfatningsdomstolen ikke begrænser sig til at sikre folket mod brud på Grundloven, men også inddrager politiske overvejelser. Selv om det er vigtigt at sikre, at politikerne følger spillereglerne, mener jeg ikke, at væsentlige politiske afgørelser skal afhænge af juridiske spidsfindingheder. Trods denne risiko finder jeg, at det i forhold til den nuværende praksis ville være en fordel at indføre en forfatningsdomstol i Danmark.

En anden mulighed ville være at gå ind for forslaget fra Folketingets formand Erling Olsen (august 1996) om en grundlovsændring, som ville kræve en folkeafstemning og vedtagelse i to efterfølgende Folketing i forbindelse med enhver suverænitetsafgivelse. Det ville sikre en grundig behandling og give befolkningen direkte indflydelse på disse vigtige spørgsmål. Hvis man ville være helt sikker, kunne man kombinere Erling Olsens forslag med indførelsen af en forfatningsdomstol, men det var vist ikke hans mening.

Hvis den danske form for folkestyre skal reddes, kræver det, at Folketingets flertal tager problemet alvorligt. Det synes de "gamle partier" desværre ikke at gøre. Derfor er der et akut behov for fornyelse i dansk politik. I al beskedenhed kan jeg pege på græsrodspartiet Solidarisk Alternativ (SOL) som en af mulighederne.

Udgivet af
Græsrodspartiet
Solidarisk
Alternativ
Mariendalsvej 25 C1
2000 Frederiksberg
Tlf. 31 38 64 88
Tirsdag 16.30-18.30
Torsdag 14-17
Fredag 10-14

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk